

LA ESCOSURA BALBÁS, Mª Cristina de, *La población de Cathago Nova de la conquista al principado. Epigrafía y Onomástica*, Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2021, 346 pàgs. [24 x 29], ISBN: 978-84-9168-644-6.

El llibre de Mª Cristina de la Escosura Balbás ha estat guardonat amb el Premi Géza Alföldy 2020 de la *Societas Internationalis Epigraphicae Graecae et Latinae*.

L'autora centra la seva investigació en l'epigrafia de *Carthago Nova*, de gran importància en el territori peninsular. La gran

quantitat d'inscripcions trobades així ho demostra. Destaca la diversitat multicultural de la ciutat al llarg de la seva història i la gran quantitat de persones que van habitar, havent-hi ciutadans de totes les classes socials i orígens: ibers, fenicis, púnics, grecs i itàlics.

L'estudi s'ha realitzat utilitzant el model d'anàlisi SPES (*Studium Personarum Ex Scripturis*), una base de dades creada per la mateixa Escosura. En aquesta base de dades es recopila tota la informació monumental i documental dels individus i les peces en les que aquests s'enregistren i que pertanyen a un nucli d'entitat jurídica. L'SPES, a l'hora de recopilar la informació, té en compte totes les inscripcions possibles, però exclou aquelles que no poden atribuir-se als habitants de la ciutat. Utilitzant aquesta base de dades s'ha pogut reconèixer la població de la ciutat tant en el període republicà com en el període imperial. A més s'ha catalogat a la població segons la categoria jurídica i el seu gènere i, també, segons el tipus d'activitat que desenvolupaven. La autora presenta un corpus amb imatges de 322 inscripcions.

Amb la conquesta romana es produeix un gran moviment de persones cap a la ciutat, dels quals figuren miners, comerciants; tropes, d'entre altres. Les inscripcions del període republicà són, majoritàriament, comercials i honorífiques. La ciutat pren importància gràcies a l'acció comercial i minera dels nascuts lliures i esdevé un punt important de rutes comercials. La mineria atrau a un gran nombre de famílies itàliques de la zona de la Campania, formant elits mineres; registrada epigràficament en lingots de plom. Els ciutadans tenen diferents categories jurídiques que varien entre: els ciutadans de ple dret romà, ciutadans amb categoria incerta, lliberts, esclaus i nascuts lliures. Els ciutadans romans *optimo iure* pertanyien a l'elit local i en l'època del principat no apareixen representats. L'elit minera estaria formada pels ciutadans de categoria incerta però que tindrien plens drets segons la seva estructura ono-

màstica. La presència de magistrats a la primera meitat del segle I a.C. afirma una estructura social de tipus romà i reforça la hipòtesis de que la ciutat de *Carthago Nova* fos una colònia romana. Aquesta hipòtesis es reforça estudiant l'onomàstica dels habitants de la ciutat i les estructures socials, que demostren que s'organitzen mitjançant estructures romanes. Amb l'encunyació de moneda pels magistrats, a la ciutat li és atorgada l'estatut de *Civitas* i comparant les series monetals amb les de la ciutat de *Carteia* es veuen similituds en l'onomàstica que permeten deduir l'estatus de colònia llatina de *Carthago Nova*. Les activitats econòmiques de l'elit minera eren gestionades per lliberts i esclaus, representats en les fonts epigràfiques durant el període republicà. Aquests apareixen en inscripcions de la ciutat, com mencions honorífiques i grans edificacions relacionades amb l'activitat comercial. Arribat a la segona meitat del segle I a.C., els lliberts es centren en aparèixer en inscripcions funeràries, caracteritzades per l'ús de la llengua llatina i escrites amb epitafis en vers. Tot i la conquesta dels romans, part de les poblacions anteriors van continuar habitant la ciutat. L'onomàstica púnica és freqüent en els productes que arriben del Nord d'Àfrica, però desapareix l'ús entre els habitants. L'onomàstica ibera tampoc està present entre els habitants i no perdura en els materials produïts. L'escassetat epigràfica d'altres llengües es deu a la gran influència itàlica i l'assumpció de les costums llatines, fet produït amb la promoció de *Carthago Nova* a colònia.

Gràcies a les sèries monetals de semis i quadrants es coneix la titulatura oficial de *Carthago Nova* com a colònia romana. En època del Principat l'epigrafia majoritària és la d'àmbit funerari i esdevé una oportunitat per a la representació de dones i lliberts que prenen importància en la documentació onomàstica. Els ciutadans de classes altes quedaven registrats en construccions, inscripcions honorífiques o produccions monetals. També es registren inscripcions honorífiques en les muralles dedicades als magistrats. Aquests mantenen una onomàstica semblant amb el pas del temps i no presenten un gran canvi des d'època republicana. Amb l'augment de l'epigrafia funerària es registra una quantitat superior dels habitants i permet fer un estudi més complex de la població cartaginesa. Les dones i els lliberts són més representats en el principat que en la República però les condicions de conservació de les inscripcions són aleatòries. Els materials de les inscripcions eren de gran qualitat i es reaprofitaven o es destruïen per a extraure altres productes. Doncs, a l'hora de parlar de que les dones i els lliberts no estaven representats en l'epigrafia, s'hauria de tenir en compte que potser les inscripcions han estat destruïdes o reutilitzades. La inscripció funerària dona visibilitat a aquests dos grups, com es demostra en època Augustal on els lliberts són el grup amb major registre epigràfic, el que provoca un augment epigràfic de llibertes. La dona estava limitada en aquest aspecte perquè no podia autorepresentar-se en inscripcions i depenia de l'home.

Els patrons onomàstics, ja en el segle II a.C. permeten parlar de *Carthago Nova* com a colònia llatina. L'onomàstica és homogènia durant tres segles i aquesta transmissió dels *nomina* durant tantes generacions només és possible dins d'un marc jurídic concret. Els habitants de la República i els del Principat no presenten diferències numèriques per categories jurídiques i el nombre de romans que presenten les seves

tribus en l'estructura onomàstica no varia entre etapes. Tampoc hi ha canvis entre els ciutadans de condició incerta. L'onomàstica de *Carthago nova* és homogènia al llarg de les diferents etapes i segueix el patró romà. Doncs, es confirma la romanització de la ciutat, inclús des d'una etapa més primerenca. La transmissió dels *nomina* es produeix a través del *commercium*, que concedeix el dret a participar en el *ius civile* però no permet utilitzar les institucions del *ius quiritum*, i del *conubium*, que permet heretar la ciutadania del pare. Amb aquesta transmissió, es demostra el dret llatí de la ciutat de *Carthago Nova*.

Per finalitzar, difícilment l'onomàstica permet crear línies d'ascendència, de descendència o de patronatge però sí permet estudiar els *nomina* al llarg del temps i els canvis en l'estructura onomàstica. En l'estudi es demostra que l'estructura no canvia al llarg del temps i això només pot succeir si *Carthago Nova* pertanyia a la categoria de colònia llatina des del segle II a.C.

L'autora tanca l'estudi amb una sèrie de taules i índexs onomàstics que faciliten l'ús del llibre. A això hi suma un apartat bibliogràfic i les abreviatures emprades en el volum.

PAU BALSERA PIQUÉ
Universitat de Girona

